

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE posudek oponenta

Práci předložila studentka: Hana Růžičková

Název práce: Význam úzkosti při sociální práci s pubescenty

Oponoval: Jan Kaňák

1. CÍL PRÁCE

Cíl práce je autorkou stanoven jako odpověď na hlavní výzkumnou otázku (dále také jako HVO): Jak pracují sociální pracovníci s úzkostí pubescentů? Přičemž zaměření ve vztahu k profesi sociální práce je v úvodu stanoveno tak, že budou „rozhovory prováděné se sociálními pracovníky, kteří mají zkušenost s výkonem sociální práce“. Vazba s oborem sociální práce je dle mého srozumitelná. Téma jako takové je důležité a to nejen pro obor jako takový, ale v širokém slova smyslu pro oblast duševního zdraví celkově a to i s ohledem na nedostatečné kapacity psychologů/psycholožek, terapeutek/terapeutů a zdravotního personálu pohybujícího se v oblasti psychiatrie, na což sama autorka skrze výpovědi komunikačních partnerů v práci poukazuje. Z hlediska formulace HVO je cíl práce naplněn. Autorka se ptá na to, jak sociální pracovníci pracují s úzkostí a odpověď na tuto otázku popisuje. Nejsm si ale jistý, jestli obsahově dostáváme odpověď, která by byla koherentní a neproblematická. Vůbec tím nechci říci, že by autorka k výzkumu a svoji práci na bakalářské práci přistupovala nezodpovědně atp., jen z hlediska textu samotného pro mne vyvstává řada otázek a nepochopení, které jsem se snažil přeložit do níže uvedených otázek k obhajobě.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ

Autorka v **konceptuální části práce** vymezuje termín úzkost, který, dle mého zcela adekvátně, považuje za zásadní pro předkládanou práci. Myslím si, že by konceptualizaci termínu pomohlo, kdyby se autorka více věnovala rozdílu pojetí úzkosti jako „nesnadným osobním pocitům a manifestacím ve smyslu ne-adaptivních fyzických a psychických reakcí, ve chvílích, kdy lidé zažívají intruzivní myšlenky o nejisté budoucnosti“ (Xi, 2020, s. 10) oproti „totální reakci lidské bytosti na ohrožení nebo hrozbu“ (Moss, 2002). Pomohlo by to pak možná také s reflexí PTSD jako následku úzkosti, která je v současné době (PTSD) chápána spíše jako porucha vyplývající z traumatu, nikoliv úzkosti (Williamson, Jaffe, Jorge, 2021). Autorka v textu pak také vymezuje techniky práce s úzkostí, věnuje se možným preventivním a podpůrným krokům a základně vymezuje psychoterapeutické intervence. Stejně tak se věnuje vymezení termínu pubescence a vymezení sociální práce s pubescenty. K poslední části (vymezení sociální práce) mám ale ve vztahu k tématu zásadnější výhradu v tom, že autorka v textu vlastně specifika sociální práce s pubescenty nevymezuje. Kapitola 4.2 se opírá o práci psychoterapeuta (K. Gruzewski, pokud se nepletu, není sociální pracovník). Spíše než o sociální práci s pubescenty se dozvídáme o hodnotách a následně o pojetích (či dříve tzv. malých paradigmatech) sociální práce. Autorka tak např. nezmiňuje ani kontaktní práci, která se vyvíjela také (nikoliv výhradně) jako specifický nástroj práce s dospívajícími. V textu také chybí bližší vymezení toho, co je myšleno oním slovem „pracují“, které je v HVO použito. Byť je to náročný úkol a to jak proto, že se slovo může zdát být jasné, tak proto, že z hlediska konceptualizace nabízí velkou řadu vymezení, zůstává v práci samotné otázkou, zda autorka termínem myslí to, jaké techniky využívají? Či jak využívají terapeutických přístupů? Nebo také jestli je tím myšlen výkon sociální práce při kontaktu s klientem? Či širší pojetí reflexivní praxe? Jak do onoho „pracují“ spadá také supervize? Či porady o klientkách a klientech? Pomohlo by to také osvětlit, kde a z jakého důvodu se v rámci formulace DVO objevily termíny mapování, komunikace, zvládání a prostředí.

Když pak autorka píše, že při „zpracovávání metodologie vycházím z výše zpracované teoretické části“ (s. 27) jeví se absence vymezení termínu „pracují“ jako ještě podstatnější. Pokud autorka chtěla

hlouběji porozumět způsobům práce a volby konkrétních pracovních postupů, pak zcela adekvátně volí kvalitativní rámec realizovaného výzkumu. Polemizoval bych s tím, že by kvalitativní výzkum byl zaměřen jen na jednání „aktérů a sfér, kde takové jednání vykonávají“ (s. 27) a stejně tak si nemyslím, že by zrovna toto měl být důvod volby kvalitativního metodologického rámce. Na položenou HVO by bylo možné odpovědět i formou kvantitativního výzkumného rámce. Vnímám ale jako podstatnější to, co autorka deklaruje v úvodu metodologie, tedy, že jí jde o hlubší porozumění realizace sociální práce. Více bych ale potřeboval porozumět roli deduktivně kvalitativní analýzy (DQA) ve výzkumu. Tu totiž autorka vymezuje jen tak, že „přístup vyzývá výzkumníka, aby si utvořil tzv. konceptuální rámec“ (s. 27). Jenže Jane F. Gilgun rozpracovává tento koncept jako možnou vývojovou větev zakotvené teorie (resp. určitou alternativu) a odkazuje se tak k tomu, že je možné i v rámci kvalitativní analýzy a tohoto specifického přístupu ke kvalitativní analýze uvažovat o využití senzitivizujícího konceptu, který je formulován jako vstupní teorie, či vstupní předpoklad o zkoumaném jevu. Nejsm si ale jist, jestli práce takovouto teorie obsahuje, jestli ji autorka formuluje. Sama Gilgun ke zdrojům pro iniciální koncept uvádí, že by neměla být souzena povaha zdroje (v tomto ohledu je akceptovatelné, aby zdrojem byla zkušenost autorky práce), ale co je potřeba reflektovat je to, jak takový koncept pomáhá osvětlovat jev a následně jak je testován a rozpracováván, tedy také proměňován a konfrontován s daty a následně přeformulován (Gilgun, 2020). A to mi v práci chybí zcela. Zároveň, pokud autorka využívá otevřené kódování, které je induktivní (mělo by být induktivní co nejvíce to je jen možné, tedy bez oněch prekonceptů), není mi pak jasné, jak je možné využívat tento přístup v rámci DQA. U otevřeného kódování také není jasné, jak dále bylo (s ohledem na jakou metodu) s daty zacházeno, jak byla využita dimenzionalizace, či jak bylo nahlíženo na vztah otevřeného a záměrného, či selektivního kódování. Stejně tak prezentace zjištění po jednotlivých DVO a místy také po otázkách (např. kap. 6.4.1) neukazuje na využití induktivního postupu práce. Jen na okraj, autorka se odkazuje k textu Gilgun, který (pokud byl čerpán z Academia.edu) je ale uvozen prosbou, aby nebyl bez souhlasu autorky citován ani odkazován, protože se jedná o předběžnou formulaci textu. Přišlo by mi daleko více fajn sáhnout tedy ke zdroji jinému, pokud Hana Růžičková tedy čerpala ze stejné webové stránky, na které jsem odkazovaný text našel já.

Není mi také jasné, jak byly stanoveny kritéria pro určení zrovna těch služeb, které autorka zmiňuje. Když jsou zapojeny CDZ, z jakého důvodu nejsou zapojeny např. sociálně aktivizační služby, či terénní programy, stejně jako služeb telefonické krizové pomoci.

Stejně tak z textu nerozumím tomu, jak byly operacionalizovány otázky do rozhovoru. Témata, která jsou uvedena v Interview guide v Příloze 2 nejsou navázána na DVOs, které jsou uvedeny v kapitole 5.3 a není tak zřejmé, jestli a jak se autorka v rozhovorech věnovala položeným DVOs. Nechci tím tvrdit, že se jim nevěnovala (což lze jasně doložit srovnáním znění otázek a znění DVO, které jsou v některých případech prakticky totožné), jen z textu nevím, jak jsou interview guide a DVO provázány skrze témata (levý sloupec) a pokud, tak z jakého důvodu jsou témata rozdělena jinak, než jak jsou formulovány DVOs. Stejně tak v interview guide nerozumím otázce na COVID-19 – tedy tomu, jak souvisí s HVO jinak, než tematicky. Prezentace zjištění je realizována po jednotlivých dílčích výzkumných otázkách, které tak utvářejí a ustanovují oblasti, jimž je věnována pozornost. Autorka v textu dokládá tvrzení částmi rozhovorů, což je rozhodně vhodné. Prezentace je přehledná, stejně tak zvýraznění jednotlivých dílčích oblastí v rámci DVOs podporuje srozumitelnost a přehlednost textu.

Považoval bych za vhodné být spíše opatrný v interpretacích, které nejsou jasné z toho, co říkají komunikační partneři – např. „většinou popisují ty fyzické projevy, to znamená svírání na hrudi, nemůžou dýchat, zužuje se jim vidění, třesou se jim ruce...“, což autorka interpretuje tak, že „je pro sociální pracovníky snazší rozpoznat fyzické projevy tím, že jsou viditelné“. Jednak se domnívám, že to není možné z dané věty vyvodit (SP nemluví o sobě, ale o klientech) a zároveň zužování vidění a svírání na hrudi bych spíše vnímal jako neviditelné projevy úzkosti, které jsou klienty verbalizovány. Nebo dále pak autorka píše o „klidném a příjemném prostředí“ a o jeho „několika prvcích“, které ale není možné ve výpovědích identifikovat. Stejně tak není např. zřejmé, jak je možné tvrdit, že sociální pracovníci „často poskytují intervenci přesahující jejich služby“ (s. 43). Nerozumím ani tomu, jaký je zmiňovaný rozdíl mezi KC a NZDM, když u KC autorka píše, že „utvrzuji je, že žádní informace za zády pubescenta nesdělují“ a to stejně ale tvrdí ve vztahu k NZDM: „hodně pomohlo to, že jsme anonymní a to, co mi řekne, nemůžu říct“ (str. 38). Jak je pak možné říci, že CDZ a KC přináší jiný vztah k anonymitě a důvěrnosti, než NZDM (viz závěr na str. 44).

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA

Předkládaná práce Hany Růžičkové splňuje formální náležitosti, které jsou kladené na bakalářské kvalifikační práce. Autorka pracuje s adekvátní literaturou, kterou také vhodně odkazuje a cituje. Místy se v textu autorka odvolává na vlastní představy o situaci, což by mi přišlo vhodné spíše minimalizovat (např. hned v úvodu „v dnešní době se mnoho lidí potýká s úzkostí a to více, než si většina může myslet“, s. 8 – k dispozici máme studie, které nárůst různých psychických obtíží dokládají a to jak v zahraničním, tak českém kontextu).

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE

V kontextu předkládané práce mi přijde jako vhodné volba tématu, volba kvalitativního metodologického rámce i prezentace zjištění přes jednotlivé DVO. Co mi ale jasné není je kombinace deduktivních a induktivních metod a také to, jak probíhal analytický proces a to s ohledem na potenciální nesoulad mezi daty a jejich interpretací (viz výše).

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ

Prosím autorku práce, aby se v rámci obhajoby věnovala následujícím oblastem:

- 1) Prosím o podrobnější vysvětlení využití DQA – tedy především pak to, jak byly vytvářeny ony předpoklady, které DQA vyžaduje a jak s nimi bylo zacházeno; také pak jak autorka uvažovala nad spojením DQA (jako deduktivní metody) a kódování (jakožto induktivní metody).
- 2) Prosím také autorku, aby osvětlila z jakého konceptuálního vymezení termínu „pracují“, který je zmíněný v HVO, vychází a jak s ním zachází.
- 3) Prosím také o to, aby autorka textu osvětlila, jak vybírala jednotlivé typy služeb, z jakého důvodu se neobjevují jiné typy služeb, kdy by bylo možné danou cílovou skupinu výzkumu najít a kolik bylo nakonec zapojeno do výzkumu komunikačních partnerek/partnerů?

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

S ohledem na výše uvedené práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit práci známkou dobře (3) až velmi dobře (2) a to podle povahy obhajoby.

7. ZDROJE

Gilgun, J. F. 2020. Deductive Qualitative Analysis and Grounded Theory: Sensitizing Concepts and Hypothesis-Testing. In: Bryant, A., Charmaz, K. (Eds.). The SAGE Handbook of Current Development in Grounded Theory. London: SAGE, 107–122.

Moss, D. 2002. Psychological Perspectives Anxiety Disorders, Identification and Intervention. In: Horowitz, B. (Ed.). Communication Apprehension: Origins and Management.

Williamson, J. B., Jaffee, M. S., Jorge, R. E. 2021. Posttraumatic Stress Disorder and Anxiety-Related Conditions. Continuum, 27(6), 1738–1763.

Xi, Y. 2020. Anxiety: a concept analysis. Front Nurs, 2020(1), 9–12.

Datum 12. května 2024

Podpis: